

Časopis s podobami za slovensko mladino.

Štev. 5.

V Ljubljani, 1. maja 1895.

Leto XXV.

Brez solzâ.

Dovólj na sveti čul sem že ihtenja,
Dovólj že bôli videl in trpenja,
Ob trdi postelji že gledal stokrat
Borenje smrti in življenja.

V prezgodnji grob smo mlado mater djali,
Ihtelo vse okrog je v srčni žali,
Potrt na krsto jaz sem grudo trosil,
A jokal nisem kot ostali.

O, vsakemu zemljanu ni odbrano,
Da bi s solzami srčno celil rano —
A stokrat huje tisti čuti bôli,
Ki mu v trpenji ni solzenje dano.

Nad revnim sêlom dvigal se je plamen,
Obupni jôk omêhčal bi bil kamen,
A brez solzâ ihtèl sem jaz: Na veke
Imé češčeno Tvoje! Amen.

Umiral je mladenič v dôbi zlati,
Ob postelji roké je vila mati,
Tresočim glasom jaz sem jo tolažil,
A mogel nisem ž njo jokati.

Jos. Volc.

Ptičar.

(Povest. — Piše Basnigoj.)

IV.

B lizu zatona je bilo solnce, ko se je vračal ded s polja Vile je nesel na ramenu, klobuk pa v rokah. Dedu je bilo rado vroče. Sam s seboj je govoril mož. Vsega ni bilo razumeti. Ali toliko je bilo gotovo, da se je pomenkoval o Tončku. Misлил je in misлил, kaj bi bilo dečka speljalo, da je opustil šolo. Tega kar ni hotel verjeti, da bi bil sam tako poreden. Sklenil je, da ga doma trdo prime in da mu bo moral Tonček vse povedati, kako in kaj da je bilo.

Ko pride domóv, popraša mater po Tončku.

»Kaj ga ni bilo pri vas?« začudijo se mati. »Poglejte no, domóv ga ni bilo nič iz šole. Mišlila sem, da je šel kar iz šole k vam. Zaprt menda ni tako dolgo.«

»Tako, tako«, mrmral je ded. »Domov ga ni, boji se in prav gotovo je še v logu.« Materi pa ni hotel ded takoj povedati, kje ga je zalotil. Zato je rekel: »Bo že prišel. Z otroki so kje v logu.«

Kmalu se je solnce skrilo za gore, in nebo se je pooblačilo. Ded je stal pred hišo in gledal oblake ter poslušal in poskušal, kak veter vleče. »Dež bo, in še prav kmalu.« Tako je modroval izkušeni ded. Nato je odrezal iz plota v grmu leskovo šibo, in nesoč jo na hrbtu, šel zamišljen proti logu. Tončka je šel iskat.

Ko je Tonček ušel od kovača, tekel je v log in tukaj sedel pod hrast. Silno mu je bilo hudo. Vest ga je vznemirjala, bal se je iti domóv. Ali v logu ga je pa tudi počasi pričelo biti strah. Bal se je tudi hude ure. Kaj, če prične grometi! V šoli je slišal, da strela vleče na visoka drevesa, in on je stal v logu pod hrastom. Kesal se je in za trdno sklenil, da ne pogleda več Ceneta in da ne gre nikdar več za ptiči mesto v šolo. Vstal je izpod hrasta in se pomikal počasi proti domu.

Kar zagleda deda. Tedaj zajoka na ves glas in zopet bi bil pobegnil; toda strah in noč, to je vendarle še hujše, kakor šiba in kazen. Zato je šel k dedu in lepo prosil, naj ga nikar ne zatožijo očetu. Zakaj oče so bili pa mnogo bolj strogi in hudi kot ded. Marsikako malenkost je ded prikričal očetu in sam pokaznil Tončka. Toda danes je bil ded neizpros. »Oče te bodo kaznovali, da boš pomnil, kdaj si tako naredil.«

Ko prideta domóv, stal je pred hlevom Ulčar. Prišel je kupovat kobilico, katero so imeli oče na prodaj.

»No, sedaj pa še ta tukaj«, misлил si je Tonček, ko zagleda kupca. Ali vendar se je tolažil, češ, morda me bo pa še izgovoril pri očetu. Zato je šel v sobo in se tiho zmuzal k peči ter čakal, kaj bo. Ded se je pridružil tudi kupcu in pogajali so se dolgo, hvalili in grajali kobilico tako dolgo, da sta oče in Ulčar udarila in kobilica je bila prodana. Potem so šli v hišo, da malo posedé in se še kaj pomenijo.

Ko Ulčar zagleda Tončka, nagovori ga takoj prijazno: »Kaj ne, sedaj se ne bojiš več deda. Zakaj si zbežal od kovača, ko še ni bilo podkovan? Zaslužil bi bil še jeden krajcar. Tako pa ni nič, ker nisi bil stanoviten.«

Ko oče slišijo tako popraševanje, prično takoj poizvedovati, kdaj je bil pri kovaču in kako je prišel tje. Ulčar je povedal, kje ga je dobil, ded pa tudi, kar je vedel. Oče so takoj vzeli izpod trama šibo in ga hoteli strogo kaznovati. Ali branila sta oba — ded in Ulčar — ter zahtevala, da se poizve, kako je to bilo, da ni šel Tonček v šolo. Tonček je jokaje priznal, da je hotel iti s Cenetom gledat ograjene kobilarje. Ko so možje slišali Cenetovo ime, vedeli so naglo, pri čem da je. Cene je bil dobro poznan kot najporednejši deček cele soseske. Ded je pomajeval z glavo in resno omenjal: »Če se bo pa ž njim pajdašil, potem pa ne bo nič prida iz Tončka. Kratko in malo se mora narediti temu konec.«

»Glej, prišlo mi je prav na misel«, oglasi se Ulčar, »kako se boš najbolje odkrižal slabe družbe. Daj fanta v Korotan na menjo, pa bo vse pri kraju. Ni dolgo, kar mi je ponujal nekdo iz Ziljske doline dečka, da bi ga kje zamenil na Kranjskem. In glej, sedaj je prilika. V jednom tednu grem v Beljak na semenj; tedaj vzamem Tončka s seboj, nazaj pa privedem Korošca.«

»To mi je pa prišlo po godu«, razveselé se oče. Večkrat sem že na to mislil, ali nisem dobil nobene prilike. »Naj gre od doma, da bo malo poskusil, kak je ptuji kruh.«

»Tako je«, pritrjuje Ulčar. »Pa tudi nemškega se bo naučil; gori v Korotanu imajo po šolah vse nemško. Za fanta bo pa sreča, če zna kaj družega, kot samo slovensko. Jaz sem bil tudi na menji in ti tudi, kaj ne?«

»Tudi! in nikoli nama ni bilo žal. Kar zna in poskusi, vsaka reč je boljša kot nič. Deček, ki ga privedeš s Koroškega, se bo tudi naučil slovenščine in še kaj družega, in tako bo za vse prav.«

»Za vse že ne bo prav«, omeni ded. »Jaz pravim, da je vedno boljše, če je doma. Mene niso dali nikamor, pa bom kmalu devetdeset let star in sem jih lahko preživel z božjo pomočjo, dasi nisem hodil nikoli v koroške šole. Tako mislim jaz, naredi pa, kakor hočeš.«

»Če nam ne bo všeč, saj lahko popravimo«, ugovarja dedu Ulčar. »Včasih je bilo še drugače. Sedaj mora vsak več znati!« »Saj je prav, če zna. Pa zato ni treba hoditi drugam. Saj so naše šole tudi bolj učene, kot nekdam.«

Z dedom so tudi potegnili mati. Ali očetova beseda je morala obveljati. »Tonček mora poskusiti ptuji kruh, sicer ne bo nikoli prida.«

In za teden dnij je zares potoval Tonček z Ulčarjem v Korotan — pokušat ptuji kruh.

(Dalje prihodnjič.)

Povesti iz avstrijske zgodovine.

(Piše Al. Stroj.)

IV.

Albreht I.

Po smrti Rudolfa I. Habsburškega so nemški volilni knezi obljubili njegovemu sinu Albrehtu I., da ga bodo volili za cesarja; toda kljub tej obljubi so izvolili Adolfa Nasavskega. To je bilo Albrehtu jako hudo. Niti zvesti prijatelji, niti soproga, niti otroci ga niso mogli potolažiti. Zaprl se je v svoje sobe in ni sprejel nikogar. Tudi telesne straže ni maral; čuval ga je jedino le velik pes, ki ni pustil nikogar k svojemu gospodarju.

Nekega dne pride Albrehtov sin, kneževič Leopold, očeta tolažit. Ko ga čuvaj Jaginta — tako so zvali psa — zagleda, gre mu prijazno naproti. Ko pa se Leopold približa očetovi sobi in pritisne za kljuko, zažene se pes vanj, prime ga za obleko in ga silovito vleče nazaj. Leopold ga skuša odpraviti; ko pa ne gre z lepa, udari ga s krepko svojo desnico tako močno po glavi, da pes zaevili in pogine. Prestrašen zbeži Leopold.

Albreht je čul, da je njegov pes lajal, in gre zato precej pogledat, kaj se je zgodilo. Prav žalosten je bil, ko je videl svojega zvestega čuvaja mrtvega. Brž pokliče strežnike. Vsi prihité in v strahu pričakujejo, kaj hode, ker so videli, da je Albrehtov zvesti čuvaj mrtev. Približata se tudi kneževiča Leopold in njegov brat Friderik.

Osorno spregovori Albreht: »Zločinec ne uide zasluženi kazni. Zvestega čuvaja mi je umoril in s tem mene samega hudo žalil. Kdo je to naredil? Prav zdi se mi, da sem videl Leopolda bežati, ko sem odprl vrata.«

»Odpustite oče, Leopold ni tega storil; jaz sem umoril psa, mene kaznujte!« — S temi besedami se približa Leopoldov brat Friderik, ki je hotel namesto brata pretrpeti kazen.

»Tako? In ti si še upaš semkaj pred me priti! Da mi greš takoj izpred očij! Kazen te bo kmalu zadela!« — Friderik milo pogleda osornega očeta, ki je govoril te besede, kakor bi ga hotel prositi odpuščenja, in hoče oditi.

Tedaj pa poklekne pred očeta Leopold in pravi: »Oče, mene morate kaznovati, Friderik je popolnoma nedolžen; trpeti hoče za svojega brata. Jaz sem umoril psa — čuvaja; raztrgal bi me bil, ko bi se ne bil branil.«

Silno so uplivala te besede na Albrehta; strogost mu je izginila raz obličje, prijazen nasmehljaj mu je prepodil tožne misli. Z roko pogladi Leopolda in radostno spregovori: »Friderik, zapomni si, da tudi iz ljubezni do brata ne smeš nikdar lagati. Laž je vedno pregrešna. Odpuščam pa Leopoldu vso kazen radi vajine prelepe bratovske ljubezni!«

Po teh besedah vzdigne Leopolda in objame oba sina. Tudi je bil odslej veliko bolj vesel in je kmalu pozabil, da so ga volilni knezi prezrli. L. 1298. pa so ga prav isti izvolili za cesarja, ker z Adolfom Nasavskim niso bili zadovoljni.

Pri Lovčevih.

(Piše Ivan Rekar.)

III.

»Tretje gre rado«, pravijo ljudje, in tudi pri nas se je to izpolnilo. Dve zgodbici, priči naše razposajenosti in nevbogljivosti, sem že zabeležil, a danes povem vam še tretjo.

Sneg je kopnel; kajti gorki jug je pihal, preganjajoč mrzlo zimo. Na osončnih krajih se je že pokazalo kopno, rmene trobentice so poganjale iz tál. Potok, črez in črez z ledom prevlečen, iznebil se je deloma ledene skorje. Vrba je kazala prve mačice in tudi viti se je dala za silo.

Verjetno in razumljivo je torej, da nismo čepeli prve pomladanske dneve doma; povsodi nas je bilo dovolj, še celo preveč.

Lepega pomladanskega dne smo se zbrali za Lovčevo hišo. Pridružil se je še celo Bravčev Jožek. Dasi tudi ga je bolezen dolgo trpinčila, popustila ga je vendarle. Roka je ozdravela, samo obronki lisičjih zôb so se še poznali.

Kaj menite, kam se je nam mudilo? Težko, da bi uganili, no, pa povem vam raji sam, dragi čitateljčki.

Kaj je ledena ploča, veste gotovo vsi; znano vam je morebiti tudi, da služi plavajoč na vodi mesto splava. Če stopi torej človek na tako ledeno pločo, vzame drog, da ž njim ravna splav, pelje se naprej kakor na ladiji. Toda ne poskušajte, kajti prenevarno je. Poslušajte, kaj se je nam primerilo pri teh poskusih.

Šli smo torej k potoku. Vsak je imel drog ali kolec pri sebi, kajti vsakdo je mislil voziti.

Mirno je šumljal hladni potok, noseč na hrbtu ledene kose različne velikosti.

»Halo, tovariši, kje stopimo na ladije?« vpraša Bravčev Jožek, dospevši do potoka.

»Tukaj ni nič, ploče so vse premajhne. Pojdimo raji v mlinarjev jez«, méni Lovčev Matijček, kažóč posebno zanimanje za to stvar.

Ta nasvet meni ni bil všeč. Odkar sem padel raz kozla v vodo, nisem se mogel iznebiti nekakega strahu pred vodo.

»Ti, Matijček, ti že ničesar ne veš. Ostanimo tukaj, v jezu je pregloboka voda. Ne vé se, kaj se lahko pripeti.«

»Le glej ga strahopetca. Če si bil ti toliko neumen, da si jezdil mesto kozla vodo, méniš, da je vsak! Jaz grem v mlinarjev jez, kakor sem rekel.«

Nastal je sedaj med nami razpor. Jedni z menoj vred so hoteli ostati tukaj, drugi pa, med njimi tudi Bravčev Jožek, stopili so na Matijčkovo stran. Skoro bi bilo prišlo do pretepa, — saj veste, da mlada kri rada vzkipi —, a Cibrov Francelj, ki je veljal za močnejšega, naredil je mir.

»Pojdimo torej v mlinarjev jez, a mi se ne bodemo vozili, kaj ne res?«

»Francelj ima prav, samó gledali homo«, pritrdé drugi.

Tako je Francelj pomiril razdražene duhove. Odšli smo ob potoku k mlinarjevemu jezu.

»Kaj vam nisem pravil, da je tukaj bolj prikladno«, ogласi se Jožek, češ, jaz jo že še pogodim. Vendar niso bili vsi njegovi pristaši tega mnenja. Pogled na tiho a globoko vodo je oplašil marsikoga

»Ni res, ne, le glej! voda je bolj velika in deroča in tudi nič ploč ni. Jaz že ne grem na splav«, spomni jeden Jožkovih pristašev.

»Jaz tudi ne, jaz tudi ne!« slišalo se je, le Matijček in Jožek nista odjenjala. Veljala sta namreč za najspretnjša mornarja naše trope.

»Voda je res tukaj globočja, a prav zato se lažje plove. Mar niste čuli v šoli, da plavajo ladije v globoki vodi lažje, kakor v plitvi?«

»Slišal sem pač, pa tudi to je znano, da so globoke in tihe vode nevarnejše kakor plitve,« odvrne Cibrov Francelj Matijčku.

»Kje dobite pa splavov?«

»O nič lažje ko to. Tukaj je še ledu. Odsekamo ga, kolikor hočemo.« Ob bregu se je držalo še dokaj ledenih kosov, velicih in majhnih. Splav se je lahko dobil, kakoršnega si si zaželel.

»Torej, tovariši«, pravi Francelj, »kdo se gre vozit? Jaz, Matijček in kdo še?«

Nihče se več ne ogласi, nikdo se ne upa iti v nevarnost.

»Če nočejo iti, pusti jih«, méni Lovčev Matijček, »greva pa sama. Midva se ne bojiva.«

»Oj, Matijček, ne hodi, ne hodi v nevarnost! Bodi previden«, poprosim, prijemši ga za roko. Neka slutnja mi je rekla, da ne bo dobro. A on me ni slušal, šel je na led.

Z nekakim strahom gledamo drugi, kako boječe negotovih korakov stopata na opolzka ledena tla. Poskusiti je treba, če led res drži. Ledena skorja je trdna. Le glejte ju, kako že skačeta. Da, Jože se pokuša celo drsati.

»Hej, hej, kaj vam nisem dejal! To vem, vam se sline cedé, a midva ne vzameva nikogar več na svojo ladijo, kaj ne res, Matijček?« »Kaj pa da ne, sama se voziva.«

Mi ju gledamo s poželjivimi očmi, in marsikateri se je kesal, da se je dal oplašiti. Jaz sem skoro zavidal Matijčka, želel sem biti na njegovem mestu, a hitro sem se domislil one dogodbe v vodi in veselil sem se, da sem ostal na suhem.

Le glej ju, burkeža, kaj vse počenjata na ledu. Skačeta, pulita se za drogeve; Jože celo pade na zmrzla tla. To vam je bil smeh. Vsi smo mu privoščili to nezgodo.

»Hej, Matijček, ti si res pravi junak«, reče Jože, pobravši se s tal, »vrgel si me, kakor snop.«

»Pričniva raji kaj družega, saj ne misliva ostati na tem mestu«, méni Matijček.

»Kaj pa da ne. To pločo lahko odsekava. Ti prični pri levi, a jaz na desni strani. To bo veselje, ko plavava moški naprej mimo tovarišev!«

To rekši, vdari z drogom po ledu, da se je čul vdarec daleč okrog. Oba tolčeta po ledu in mi na bregu jima pomagamo, seveda v mislih.

»Ti, Matijček, pazi, pri meni se že maje.« »Pri meni tudi že«, odgovori Matijček.

Še jeden udarec, in ledena ploča splava naprej, v naše veliko veselje.

»No, tovariši, vidite li, kako to gre? Jez je zaprt, voda stoji, voziva se torej, koder hočeva«, tako je govoril Jože, ravnajoč splav z velikim drogom v roci. Na drugi strani je krmaril Matijček.

Splav plava dalje, in mi ga spremljamo z vzpodbujajočimi klici.

»Pazita, da se splav ne prelomi, ploča je videti šibka«, opomnim jaz.

»Ti si tudi šibek! Poglej, kako je močna«, pravi Jožek, potegne drog iz vode in buti z vso močjo na sredo ledenega splava. Ali o grôza! — Čuje se bolesten vzklik, — Matijček izgine pod valovi, in le ploča plava dalje, a ne cela, marveč prelomljena na dva kosa. Na jednom kosu se ziblje Jože ter lovi ravnotežje. Ploča priplava skoro k bregu. — Drzen skok in Jože leži otet na bregu.

Okamnimo vsi strahu. — Na površji vode se pokaže mlada nežna ročica — Lovčevega Matijčka.

»Po-ma-gajte«, sliši se obupni klic utopljenca, a še ta ne popolen, voda mu vhaja že v grlo. Valovi ga zanašajo bolj k bregu. K sreči se jaz prvi zavem in zgrabim najdaljši drog ter ga pomolim Matijčku. Krčevito se ga oprimejo nežni prsti in srečno izvlečem s pomočjo tovarišev svojega prijatelja iz mrzlih valov.

Na vpitje prileté mlinarjevi in spravijo ubogega Matijčka domov. Nič več se ni zavedel. Položili so ga v posteljo, drgnili ga. Obraz je bil bled kakor zid, ustni višnjevi. K sreči odpre oči. Motnimi očmi pogleda po navzočih in prične strašno bljuvati. V srce se mi je smilil, nisem ga mogel več gledati, solznih očij sem odšel domov.

Matijček je polagoma okreval, a kal bolezní je ostala v njem. Jožku seveda ni bilo nič hudega, saj vemo, da kopriva ne pozebe.

Kanarčku.

Čapój mi pesmico, kanarček,
Razvêdri mi obraz,
Otožnost mi srcá prežéni,
In s tabo pel bom jaz

Ne veš, ne veš, kakó prisrčno
Tolaži me tvoj spev,
Kakó duhá navzgor mi dvíga
Iz zêmskih stisk in rev.

Obema pač ti solnčni doli
Le dom so skritih tug,
Zató navzgor želim jaz — k Bogu.
A ti — na cvetni jug.

A vendar jaz presrečen enkrat
Nebés bom gledal žar,
A ti, moj ptiček, ródne zemlje
Nikdar ne boš, nikdar . . .

Mlada beračica.

Qme »berač« ali »beračica« nima dobrega slovesa; osobito se zaničljivo sliši »mlad« berač, »mlada« beračica. »Vrtec« je nedavno dokazoval v zgodbici »Zrel je«, po kateri poti se pride na beraško palico, in s tem opozoril naš mladi svet, česa se mora varovati, ako noče zabresti v revščino in bedo. Svetujem vam, da si večkrat pazno ogledujete »zrelega« Lukca, da ne pridete kdaj za njim — nepoklicani — v beraški stan.

Kako pa to, da danes pa »Vrtec« kaže ravno nasprotno sliko, namreč deklico, ki ima svetniški svit okrog glave in vendar — berači?

Da, ta mlada prosilka je svetnica — sv. Germanica, katero so pokojni papež Pij IX. prišteli svetnicam Božjim. A tukaj revščina ni bila kar nič zadolžena po lastni krivdi. Stariši sv. Germanice so bili ubožni; a dokler je bilo zdravje pri hiši, so se pošteno živili z delom pridnih rok. Vse drugače pa

nastane, ko nemila smrt pobere predobro mater iz hiše in kmalu potem položi še huda bolezen očeta na postelj. Šibka deklica, že po naravi bolehna, mora očetu streči in vse drugo sama opraviti; pa trudi se tako dolgo, dokler ne omaga — roka ji otpne.

Beda je čim dalje večja, pomoči pa od nikoder. Slednjič ne preostaja drugega, kakor iti prosit — beračit! — Bolni oče ji nikakor noče dovoliti, češ, da bi bilo to prevelika sramota za hišo. A sveta hčerka ga prepriča, da to pač ni nič sramotnega, če je kdo ubog brez lastnega zadolženja, in tako dolgo pregovarja, da ji slednjič dovoli, naj gre prosit v božjem imenu, in ji podeli za to težko delo očetovski blagoslov. Pa res je bilo težko delo. Mnogo krivic in zaničevanja je morala pretrpeti; a mirno in krotko je prestala vse zmerjanje in očitanje ter očetu ni črkice povedala, da bi ga ne žalostila. Ko pa oče ozdravi, takoj neha prositi, zakaj kadar si je mogoče z delom kruh služiti, je beračenje grešna goljufija.

Ljuba mladina, dvoje si zapomni gledé prosjaštva. Skrbi takoj iz prvih let, da se kaj prida naučiš in si z lepim vedenjem pridobiš dobro ime ali »kredit« pri ljudeh, da ti bo pozneje mogoče pošteno izhajati, v katerikoli stan te pokliče Gospod, zakaj kdor je »v milosti pri Bogu«, ta je navadno tudi »v milosti pri ljudeh«. Nikar pa ne zaničuj revežev, ker usmiljenja so vredni tudi oni, kateri so si sami nakopali — nesrečo. (O sv. Germani pa berete lahko še veliko lepega in vsodbudljivega v posebni knjižici, katera vam bodi s tem na novo priporočena.)

Bolnik.

Ni ne veste, kako nevarno je bil bolan. In komaj je okreval po prvi bolezn, že se ga je lotila druga, nič manj huda. Stariši so premišljevali, s čim bi ga ozdravili, toda zdelo se je, da njemu ne pomaga ne zdravilo ne mazilo. Prav zares je bil silno bolan!

Kdo pa — povej že vendar!

A kdo? Ne vem, ali bi vam povedal, ali bi vam ne, saj ga najbrž ne poznate; toda ker že hočete: Gabrov Domen je tisti bolnik. Pa ni bil v postelji, čeprav je bil bolan; njegova bolezen je bila namreč dušna. E, telo mu je bilo zdravo, pa še kako! Od jutra do večera je z malim Tončkom skakal po hiši, kuhinji, veži, pred pragom in povsodi. »Da bi že kaj kmalu začel hoditi v šolo«, želeli so večkrat mati, kadar je bil le preveč razposajen, »potem bi se mi vsaj za nekaj ur ohladila ušesa!« Toda kakor že rečeno, dasi telesno zdrav, bolehal je vendarle nevarno na duši.

Kaj pa mu je bilo?

Kadar sta jela Domen in Tonček — seveda ne pri družini iz velike sklede pri veliki mizi, ampak po letu na kuhinjskem pragu, po zimi pa na stolu pri peči — vselej sta se pričkala in ne redko tudi stepla z žlicama.

»E — veš, pred menoj že ne boš zajemal ocvirkov«, očital je Tonček Domnu in nabiralo se mu je že na jok, zakaj ocvirki so bili majhnemu deluharju na žgancih posebno všeč. Pa brž se je odškodoval: pred Domnom je posnel vso zabelo.

»Tako se pa nisva zmenila, lej ga« — prijel ga je Domen za roko ter mu branil, da bi ne nesel žlice v usta.

»Ti si pred menoj —« hitel je Tonček in poskušal žlico izprazniti.

»Ne, jaz sem posegel samo do meje«, trdil je Domen.

»Seveda — kaj nisva na meji precej v začetku pojedla ocvirkov?«

»Mojih že ne boš jedel, če ne vem kaj!« ni hotel odnehati Domen ter izpulil brateu žlico z zabeljenimi žganci. Tonček pa popade skledo in hoče zbežati. Ali kaj, ko je bil Domen močnejši: užugal je bratca in zopet sta pričela jesti, posebno še zato, ker so ju mati pokregali, češ: »Vsaj pri jedi bodita kakor se gre! Moj Bog, ali nimata oba dovolj? Če ne bo miru, drugič vaju bom postila, potem bosta pa imela!«

No, za jedenkrat je bilo dobro. Ko sta pa dobila pred poldnem ali popoldne malico, zopet ni bilo brez nevoščljivosti. Pogostokrat se je Domen kisal, zakaj Tončkov kos se mu je zdel prevelik. Pa so ga včasih mati pošteno nasekali in mu celó vzeli malico ter mu povedali, da takemu nevoščljivcu, kakor je on, prav nič kruha ni treba — pri drugi malici ali jedi je bil pa Domen vnovič stari Domen, zopet bolan — nevoščljiv. Bil je namreč tistih otrôk, katerih se ne prime nobena beseda, katere mora šele žalostna izkušnja naučiti, česar poprej nečejo verjeti. Tudi Domna je šele izkušnja izmodrila.

Tonček in Domen sta sedela pri skledi soka. Odmolila sta že, jesti pa še nista mogla, ker je bil sok prevroč. V gostih dimih se je vzdigoval sopar iz sklede, vendar ocvirki so se pa le videli, ki so plavali vrh soka. Tončku se je posebno dobro zdelo, ker so bili trije prav veliki pred njim. Domen mu je bil pa nevoščljiv, čeprav sta se tudi njemu smejala dva izza skledinega roba. To je vedel, da bi se mu bratec takoj uprl, če bi mu jih z žlico vzel, ali bil je zvit in jel je mešati sok, češ, poprej se bo ohladil. Ali ker je le tako mešal, da so prišli vsi ocvirki predenj, sporekla sta se, kakor že tolikokrat, tudi pri tej jedi s Tončkom. Toda brž sta utihnila, ker so se oglasili oče. Utihnila sta pač, mirovala pa ne. Domen je nalašč porival bratca od sklede ter se trdo držal za stol, na katerem je stala skleda. Kar se nagne stol proti njemu in — sok se razlije. Pa, da bi se bil samo razlil! Ali vroči sok je oparil Domnovo roko in precěj ga je dobil tudi na bose noge! Česar je iskal, dobil je sedaj; vse in vse najbolje bi bil imel rad sam: sedaj se je res prevrnila skleda s sokom nanj, toda to je bolelo in peklo in žgalo! Predno so se mu zacelili mehurčki na roki in nogah, preteklo je štirinajst dnij. Po teh dveh tednih je bil pa Domen popolnoma zdrav na telesu in tudi iz srca mu je izginila vsa nevoščljivost: nič več se nista prepirala s Tončkom zaradi večjih in boljših kosov. Pa sta bila od tega dné tudi veliko bolj zadovoljna kakor prejšnje čase; najbolj so se pa seveda veselili Domnovega poboljšanja njegovi dobri stariši.

Domen je že toliko zrastel, da je lahko hodil ob nedeljah v cerkev. Praznične obleke pa ni imel, zato so mu oče kupili nove čeveljčke, hlačice,

telovnik, suknjico in siv klobuk z zelenim trakom. V nedeljo je bil torej nov od pete do glave. To se mu je zdelo! No, pa saj se vsakemu, ali tako nečimeren in prevzetan pa ni z lepa kdo, kakor je bil Gabrov Domen. Kako se vam je to ogledoval in popravljaj! In klobuk, dasi nov, ni mu bil dovolj lep, moral je pripeti za trak še pavovo pero. Še nekaj! Ti ošabnost ti ošabna mala, prvič gre v cerkev in že mu čepi klobuk po strani na prevzetni glavici! Kaj šele bode? — Ni lepo praviti o drugih kaj slabega; ako se pa kdo nauči iz bližnjikove slabosti drugače ravnati, dovoljeno je razglasiti tisto. No, Domen v cerkvi ni nič molil. Gnječa je bila v hiši Božji precejšnja, pa mu je brž kdo zmečkal klobuk. Ej, kako ga je gladil in gladil! Tudi poklekovati še ni znal tako, da bi si hlačice nič ne umazal — pa jih je potlej snažil in brisal, kakor bi bile svilnate.

A da bi samo skrbel za snago svoje nove obleke, to bi že še šlo. O Domnu pa je veljalo popolnoma: ta otrok je prevzetan. Še tisto nedeljo popoldne se je to jasno pokazalo. Domen je slekel suknjico in se ponašal golorok pred domačo hišo. Tu je bilo zbranih dokaj otrok: Malnarjeva Anica, Selanova Pepa, Brinarjev Lojzek, ubogi Markovčev Nacek in še mnogo drugih. Domen je držal roke na hrbtu, kakor bi graščine prodajal, ali pa jih je vtaknil mogočno v žep, prav kakor bi dejal: pol zemlje je moje in še nekaj. Kadar se je pa prestopil, zibal se je na čeveljčkih ter komaj pričakoval, da bi zaškripali. Seveda tovariši in tovarišice so ga gledali ter si želeli tudi lepe obleke.

Da bi še bolj pokazal, kako je imeniten, ker je nov, izpustil je vele-mogočno: »Ti Markovčev, domov pojdi, kaj boš stal med nami ves zašit.« Družbici te besede niso bile všeč, radi so imeli namreč vsi Nacka, četudi so bili doma revni. Markovčega je sramote rdečica polila in ni vedel, ali bi šel, ali bi ostal. »Naj bo pri nas«, potegnila se je zanj Selanova Pepa, »saj nikomur nič neče.« Domnu se je obesil nos in šel je nekoliko proč od tam, kjer sta bila Nacek in Pepa; tudi drugi so se mu pridružili. To je malega ošabneža še bolj napihovalo, zato pravi: »Pojdimo proti hlevu, naj bosta ta dva, kjer hočeta.« — Pred Gabrovim hlevom je velika mlaka, kamor se ob deževju steka voda, da napajajo v nji živino, za vodo je namreč v tem kraju huda. Domen stopi na obkrajni hlod pri mlaki in si prevzetno popravlja klobuk. Potem pa si izbrisuje mal madež, s katerim je ravnokar onesnažil nove čeveljčke. Pa se še ni dobro obrisal, že je — ceppljal v grdi; rjavi mlaki! Na vlažnem hlodu mu je namreč zdrsnilo, in prevzetnež je prejel kaznen. O—joj, njegovi lepi, novi čeveljčki! Komaj jih je izvlekel iz ilovice! In hlačice? O, o — vse rjave, polne blata! Klobuk pa plava sredi mlake. Domen, Domen, zares si zal! Ves nov od pete do glave — samo umazan! Jej, jej, zakaj si se pa tako nosil?

Pred hišo je nastal vrišč; tovariši so na pol milovali Domna, na pol so mu pa tudi privoščili. Samo Markovčev Nacek je bil žalosten, nekaj zato ker je menil, da se je Domnu nesreča pripetila zaradi njega, malo se mu je pa tudi smilil, češ, gotovo ga je silno sram in še v hišo si ne bo upal. — Ko se je Domen popolnoma zavedel, kaj se je zgodilo, udrle so se mu debele solze — solze kesanja. Zakaj je bil tako nespameten, da se je neumno po-

našal z obleko? Saj si je ni sam prislужil, pa si je domišljeval, da je Bog sam vé kaj v nji.

Hudo je bila kaznovana Domnova prevzetnost v mlaki, tudi v hiši so oče to kazen še popolnili, toda zato je bil pa Domen tudi ozdravljen za vedno. In sedaj je zdrav kakor riba v vodi in vesel in srečen.

E, da je le ozdravel; a bolan je bil dvakrat sila nevarno, res, sila nevarno.

J. Štrukelj.

Pomladne slike.

I. Na vrtu.

Kakor prejšnje čase	Vam življenje novo	Toda cvetje mlado
Gledam vas cvetlice,	Raz obraz odseva,	Težko se varuje,
Ko v pomladni sapi	Ker vam solnce žarno	Toča med nevihto
Ziblјete glavice.	Cvetje spet ogreva.	Čestokrat se vsuje.

Mili Bog obvari	Jaz pa, kakor preje,
Mraza vas in toče,	Gledam rad cvetlice,
On, ki vas oblekel,	Ko v pomladnem krasi
Skrben vam je oče!	Ziblјete glavice.

II. V gozdu.

Krila svoja mlada	Slehrno drevesce	Listje po mladikah
Pomlad razteguje.	Popje že poganja,	Tajnostno šepče,
Glasno vse prirode,	Vrhe svoje ziblјe,	Glasno se raduje
Praznik oznanuje.	Vetru se priklanja.	Tihe svoje sreče.

Kukavica plaha	Vigred se povrača
Glasno „kuku“ peva;	Z njo pa mlado cvetje;
V góro znance vabi,	A nikdar ne vrne
Da ves dól odmeva.	Dnij se mladoletje.

III. Pri potoku.

Zdaj zopet, potoček, nizdolu podiš	Mraz bežal z dežele, in skopnel je sneg.
Valove na desno in levo.	Prosteje skakljaš po livadah;
Kot deček nemiren ti meni se zdiš,	Dolina je v cvetju, v zelenju je breg.
Ki zabil solze je in revo!	Vse ziblјe v presladkih se nadah.

Po žimi pod ledom si mirno skakljaj,	Britkosti in reve ta led se mi zdi,
Ni slišati skoraj te bilo.	Ki naše srce nadleguje;
Zdaj solnčni je žarek vezí ti raztál	Pa solnce veselja to ból prepodi,
Kaj naj bi te zdaj še motilo?	In človek se vnóvič raduje.

Le teci. le teci, potoček nizdol,
Pozdravi mi rožne planjave!
Pomlad prenovljena, ko preje nikol,
Objemaj, poljublјaj dobrave!

Al. K. Sežun-ov.

Pred Marijinim kipom.

Tvojim nogam, sveta Mati,
Pribežim sirota,
Ko pogrinja majnik zlati
S cveti gòrska pota.

Tebi naj potožim todi,
Kaj bledí mi lica —
Ti pa milostna mi bodi,
Majnična Kraljica!

Leto osorèj še mama
Semkaj me vodila,
Danes, glej, prihajam sama —
Krije njo gomila . . .

Vračajo se drobnih ptičev
Z juga jate črne —
Mèni le od gròbnih gričev
Mama se ne vrne.

To svetinjico mi dala,
Predno je zamrla,
Tebi me izročevala,
Milo vame zrla:

„Milka, Milka, le Marije
Nikdar ne pozabi,
Jaz umiram — ura bije —
Bog me k sebi vabi!“

K Tebi torej, sveta Mati,
Pribežim sirota,
Ko pogrinja majnik zlati
S cveti gòrska pota.

Ti me svàri, Ti me brani,
Ti mi mati bodi,
V večnost pravo pot mi znani,
Čuvaj me povsodi.

Jaz pa tiho to svetišče
Okrasím ti s cveti —
Mesto to naj zavetišče
Mèni je na sveti!

Jos. Volc.

Iz naše vasice.

(Piše Janko Barlè.)

XXIV.

Ze marsikaj sem vam povedal o naši vasici, pa vendar moram še to in ono stresti iz svoje vrečice, da bode slika saj kolikor toliko popolna. Danes se razgovorimo nekoliko o gospodu Kolencu.

Rodila ga je naša vasica. Ej dolgo je že od takrat, kar ga je zapisal tedanji gospod župnik v krstno knjigo, pa vendar mu je prav v naši vasi tekla zibelka. Otročja leta so mu potekla tako, kakor kateremu izmed nas, le s tem razločkom, da gospod Kolenc ni hodil v vaško šolo, ker je tedaj sploh niti bilo ni. Gospod kapelan mu je pokazal to in ono, naučil se je pri njem brati in pisati in ker je o tem imel mnogo veselja, dejali so vsi, da bode iz njega nekaj več, kot se pričakuje od drugih ljudij. Zato je neke jeseni zapustil domači travnik in rodno hišico in odšel v mesto v šolo. Seveda težko mu je bilo ondi. Od doma niso mogli veliko plačevati, ali ker je bil marljiv, dobil je hrano pri dobrih ljudeh in malo po malem postal je gospod. Bil je dolgo časa uradnik po raznih krajih, vsem jako priljubljen, a ko je prišla naposled tudi jesen njegovega življenja, prišel je zopet v našo vasico v dobro zasluženi pokoj. In takrat sem ga prvikrat spoznal.

Od njegovih domačih je živela le še sestra, udova brez otrok. Naselil se je zato prav lahko zopet v svoji rodni hiši. Seveda se je marsikaj spremenilo ondudkaj. Hišica se je povsem popravila in prebelila, a gospod Kolenc prizidal je še jedno sobico, tako da je bilo kar veselje pogledati belo hišico sredi sadnega drevja.

Z gospodom Kolencem prišla je tudi njegova gospa, majhna sključena gospa, in pa njegova odrasla hčerka Cilika. Dobra gospa je bila to in zelo je ljubila vse nas otroke. Če je le kateri prišel blizu, že je dobil lepo rdečih jabolk, ali sladkih hrušek, ali kakovo drugo malenkost. Ljubili smo jo vsi, kakor mater, in še bolj pa gospoda Kolenca. K njemu smo prihajali večkrat, a poznal je vse do jednega. Izpraševal nas je o vsem, kar smo se učili v šoli, in Bog ne daj, da bi o katerem slišal kaj slabega. V šolo je tudi prihajal in pazljivo poslušal naše odgovore in na koncu šolskega leta podaril več lepih knjižic, katere so se razdelile med pohvaljence. Vendar najbolj prijetno je bilo, kadar smo prišli k njemu v vas. To vam povem, v njegovi sobi — ali je bilo prijetno! Knjig je imel, kakor gospod župnik, pa kakih knjig! Jednako lepih podobice še v šoli nismo videli, in on nam je vse pojasnjeval in tolmačil in nas v duhu vodil v dalnje kraje, celo tja čez morje.

»Če bodete pridni in ubogljivi, še vse to vidite!« — dejal je večkrat.

Ona njegova velika ura je bilo pravo čudovišče. — Kar zamaknjeni smo bili, kadar je počela bíti. Najprej je zažvižgalo, potem se je pokazala na sliki železnica, a ko se je ona skrila za goro, začelo je igrati lepo tiho in milo, kakor da je to pesem nebeških angeljcev. O jej, to smo poslušali z očmi in ušesi, on je pa malo dalje stal in se ljubeznivo smejal. Tudi nekakova stekla je imel, v katera smo gledali. Porinil je v ono pripravo majhno podobico, a notri so se videle, skoraj bi rekel, v naravni veličini najlepše cerkve in po-

slopja, visoke gore in velika mesta, tako da smo večkrat kar pozabili, da smo v domači vasici.

»O jej, kaj pa je vendar to, gospod Kolenc, lepo prosimo, povejte,« — vzkliknili smo večkrat. A on je počel počasi tolmačiti in potem poprašal vsakega, če je dobro razumel. Tako smo se otročaji pri njem marsikaj okoristili in naučili in to danes bolj spoznam, kakor sem tedaj. Res je bil starček že precej upognjen, vendar, kadar je pripovedoval, kakor da se je pomladil. Še sedaj ga vidim v duhu. Čelo mu je bilo visoko ali nagubano, osiveli lasje redki in dolgi, lice obrito, le doli od ušes in pod brado mu je rastle sivkasta brada, katera mu je okroževala celi obraz. A pod jako dolgimi in še vedno tamnimi obrvmi sijalo mu je dvoje majhnih, vendar neizmerno ljubeznivih, živih očes, kateri ste pridobili vsako, posebno pa naše otroško srce.

Gospod Kolenc je bil, kateri je svetoval mojim starišem, da me pošljejo v mesto v šolo. Težko sem se ločil od domače vasice, od starišev in bratcev in sestric, pa tudi od gospoda Kolenca, vendar sem pa še z večjim veseljem pričakoval počitnic, ko sem zletel zopet v domačo vasico. Sedaj je bil gospod Kolenc meni še bolj prijazen in poverljiv, posojeval mi je knjige, pripovedoval mi še več, a večkrat se tudi šalil.

»Le uči se, uči, priliko imaš, jaz je nisem imel takove. Tvoja roditelja skrbita za te, jaz sem moral sam, ker od doma mi niso mogli pomagati. Posebno ko sem prišel v višje razrede, nisem mogel takole na počitnice v rodno vasico, kakor ti sedaj. Moral sem podučevati pri bogatih družinah, da si kaj prislužim za prihodnje leto. Pa vendar evo me, hvala Bogu, še vedno živega in zdravega.«

»Haha«, dejal je — »ker ti baš o tem pripovedujem, naj ti povem, kaj se mi je nekoč pripetilo pri tem poslu. Podučeval sem dva dečka pri neki rodovini v malem gradiču na kmetih. Dečka sta bila dobra in marljiva in, ker se je že približala jesen, šli smo večkrat lovit ptiče na tako zvani: čvink. Ti dobro veš, da se ptice pevke ne smejo loviti, ker nam mnogo koristijo in nas razveseljujejo s svojimi petjem. Nego lovili smo šoje in druge take nepotrebneže. Zjutraj smo šli zgodaj v gojzd in prav prijetno je bilo, ko smo oponašali sovo, veleč: cuvík, cuvík huhuhu! Nalovili smo nekaj in se vračali s svojimi plenom veselo domov. Pred gradičem nas je čakala že debeljušasta kuharica in nas klicala: »Hej študentje, pridite, pridite jést!« Borme nismo si dali dvakrat reči. Ejej, dišalo nam je, bili smo lačni in krepko udrihali po divjačini, katero nam je pripravila kuharica. Še pohvalili smo jo, veleč: Tako slastnega zajca nismo že dolgo jeli. Ona se je pa namuzala in dejala: »Mislite, da je bil zajec? Lesica je bila, prava pravcata lesica, hahaha, vi lovci ptičji vi! —«

Tako mi je pripovedoval gospod Kolenc in se veselo smejal, jaz pa tudi in se veselil dobremu starčku, dokler sem ga imel. Vendar smrt nobenemu ne prizanaša, a tudi njemu ni. Najpreje se je preselila njegova soproga v boljo večnost, a za njo je šel tudi on, a hčerka se mu je omožila v mesto. Tako je izgubila naša vas plemenitega vaščana, a otroci pa dobrega prijatelja. Bodi mu zemljica lahka! Ejej, ni več v naši vasici tako prijetno, kakor je bilo takrat, dokler je še živel gospod Kolenc. Kaj hočemo?

LISTJE IN CVETJE.

Uganke.

(Priobčil Smiljan Smiljanič).

1.

Vilice pri sebi nosi,
A nikdar ne je mesá;
Sto perés imá pri sebi,
A pisati nič ne zná.

2.

Z „r“ kaže hišo ti beseda,
Ki redko „l“-a bedo gleda.

3.

Kar beseda s „k“ ti znači,
„V“-a čestokrat razkači.

4.

Bog nesreče ti ne daj,
Da ti pride „a“ v „o“ kdaj!

(Odgonetke ugank v prihodnjem listu.)

Kdo vé?

5. Kako se zove kmetski vremenik (barometer)?

6. Katera obleka je najgorkejša?

Odgovor na vprašanji v zadnjem listu:

3. Mučence so zato devali v vrelo olje, ker je veliko bolj vroče nego krop. Voda vré že pri 100° C.; olju pa je veliko višje vrelišče, n. pr. laneno olje vré še le pri 316° C. Vrelo olje torej napravlja veliko hujše holecine. (Fr. Š—l.)

— 4. Večji »Vrtčevi« bralci že vedó, da se je deželi, »kjer so znašli škrlat in steklo«, reklo Fenicija, ondrotnim prebivalcem pa Feničani, ki so se pečali zlasti s pomorsko kupčijo. Jako so obogateli posebno s tem, ker so iznašli in dobro prodajali steklo in škrlat. — Nekdaj so si feničanski mornarji kuhali južino v kraju, kjer je bilo v zemlji mnogo kršca. Na soltrove kamne, ki so jih dobili v bližini, postavili so kotel in zakurili. Pa kaj se zgodi? Ko je jela juha v kotlu vreti, topiti so se začeli tudi solitrovi kamni, raztopnina se je

zmešala s pepelom in krščem, in ko se je strdila, nastala je lepa, svetla in prozorna tvarina — steklo. Steklo je namreč kemična sestavina dvojnate kremenčeve soli. — Tudi škrlat so iznašli Feničani slučajno. Nekdaj je pasel feniški pastir svojo čredo blizu morja. Njegov pes je vohal semtertja in je prišel nazaj kakor s krvavim gobcem. Pastir hoče poiskati rano, toda takoj spozna, da rudečina ne prihaja od kake rane, ampak da je le neke posebne vrste sok, ki ima tako lepo barvo, da lepše pastir še nikdar ni videl. Povedal je drugim. Šli so iskat in dobili nekega polžka, ki je imel tak sok. Jeli so z njim barvati obleko, ki je bila tedaj jako dragocena. Nosili so jo kralji in cesarji. Barvo, ki je bila tako dragocena, so imenovali purpur, ki je bil različen, tudi vijoličast in črn. Dandanašnji purpurja ni več. Najdragocenejša rudeča barva je škrlat, ki ga dobivamo od škrlatnice ali košeniljke. (A. St.)

Nove knjige in listi.

1. **Večna luč.** Novela. Angleski spisal Kardinal Wiseman. Iz nemščine prevzel in založil V. Steska. V Ljubljani 1895. Tisek Kat. Tiskarne. — Ta klasična povest slavnega kardinala je doma, pri Angležih, v velikem čišlu. Tudi Slovincem se je že davno prikupila — menda smo jo brali v nekih starejših »Večernicah«; prav je torej, da se je dala na svitlo v novem, jako skrbnem in dokaj gladkem prevodu, zakaj vredna je, da se širi vsepovsod med Slovenci. Tudi mladini jo toplo priporočamo s pristavkom, da prav pravi užitek ob njej bo imela bolj odrasla mladina, kateri je možno umevati in uvaževati prelepe misli, ki so semtertja vpletene med ganljivo povest. Vsaka šolska knjižnica naj si kupi tudi to lepo delce, ki se dobiva po deset krajarjev (broš.) pri g. pisatelju in založniku, g. V. Steska, kapelanu v Kočevju.

2. **Mati prečudna.** Šmarnice. Sestavil J. P. Toussaint. S pisateljevim dovoljenjem poslovenil Viktor Steska. Založil pisatelj. Tiskala Katol. Tiskarna. Prav lepe šmarnice s pritrnjenimi zgledi in bogoljubnimi vajami. Berila niso dolga, kar je posebno ugodno za one, ki znajo in hočejo sami kaj misliti.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 2 glđ. 60 kr., za pol leta 1 glđ. 30 kr. Upravništvo „Vrtčevo“, sv. Petra cesta št. 6. — Uredništvo sv. Petra cesta št. 76, v Ljubljani.